

Muistio

Lapin vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmän kokous 2/2023

KEHA/2457/2023

AIKA 13.10.2023 klo 12-15:30

PAIKKA Etäkokous

Osallistujat:

Alioravainen Nico, Ahola Noora, Anttonen Marja, Eira Birgitta, Hiltula Juha, Hintsala Jari, Holm Johanna, Huttula Erkki, Hyötyniemi Otto, Jokelainen Timo, Karjalainen Niina, Karvonen Lauri, Kilpimaa Kari, Kinnunen Kaija, Kivelä Kari, Korpivuoma Jukka, Koskela Katriina, Kyrö Kari, Lindholm Anne, Linjakumpu Hannu, Maikkula Pipsa, Nieminen Mika, Nikkinen Jouko, Nykänen Sanna, Nyman Pekka, Pasanen Jari, Pietilä Raija, Puro-Tahvanainen Annukka, Puuronen Vesa, Räinen Pekka, Saarijärvi Eero, Salo Jyrki, Saramo Minna, Seppälä Arto, Solbär Tiina Lovisa, Syrjala, Ulla, Tammilehto Anna, Teriö Elias, Vuolli Oula, Välimäki Matti, Ylikörkkö Jukka

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

Timo Jokelainen avasi kokouksen, joka toimi myös kokouksen puheenjohtajana. Sihteerinä toimii Pekka Räinen.

2. Vesienhoitosuunnitelmien oikeudelliset vaikutukset

Suvi-Tuuli Puharinen (Itä-Suomen yliopisto) esitelmöi vesienhoitosuunnitelmien oikeudellisista vaikutuksista. Esitelmä on muistion liitteenä.

Keskustelu

- Tuulivoimarakentamisen mahdollisesti aiheuttaman pohjavesien pilaantumisen korjausvastuut. Kuntien rooli asiassa.
- Kemijoen kalatalousvelvoitteen muutoshakemus on ollut vireillä AVI:ssa jo vuosia, onko sitä mahdollista nopeuttaa ja jos, niin mikä taho.
- Vesien tilan luokittelujen oikeellisuutta epäiltiin
- Minkälainen sitovuus VHS-toimilla, jotka tähtäävät ohjaamiseen hyvään tilaan?
- Vesitalousluvat tulisi muuttaa määräaikaikaisiksi, edellyttäisi vesilain muutosta.
- Ylä-Lapissa vesistöt ovat yleensä paremmassa tilassa kuin muualla Suomessa. Kriteerit ovat kuitenkin yhteneväiset. Tulisiko pohjoisessa olla tiukemmat kriteerit ja esim. lupaehdot olla tiukemmat.
- Keinot vesien tilan ylläpitoon ja parantamiseen perustuvat aineellisen lainsäädännön keinoihin, jotka eivät ole riittävät vesienhoidon tavoitteiden toteuttamiseksi. Vesienhoitosuunnitelmissa tulisi esittää lainsäädännön kehittämis ehdotuksia.
- VPD:n soveltaminen rajavesistöissä. Mitkä mahdollisuudet on toisella valtiolla puuttua esim. pilaamistapauksissa.
- Kriittisten raaka-aineiden asetus ei heikennä ympäristövaatimuksia mutta a.o. strategisten hankkeiden tulkitaan olevan yleisen edun kannalta merkittäviä. Tämä on yksi tekijä arvioitaessa poikkeamisen edellytyksiä vesimuodostuman tilatavoitteista.
- Olemassa olevien vedenottolupien muuttaminen esim. ottomäärien osalta. Uusissa hankkeissa vedenoton vaikutuksia tarkastellaan.

3. Vesienhoidon suunnittelun keskeiset kysymykset ja työohjelma – kaudelle 2028-33

Nyt valmistellaan vesienhoitosuunnitelmien päivitystä hoitokautta 2028–2033 varten. Valmistelua varten kuullaan vesienhoitoaluekohtaisesti suunnittelun työohjelmasta ja vesienhoidon keskeisistä kysymyksistä sekä vesienhoitosuunnitelman ympäristöselostuksen laadinnasta 15.12.2023–17.6.2024. Lisäksi pyydetään lausunnot n. 150 taholta.

Keskeiset kysymykset ovat asioita, joihin vesienhoidossa on tarkoitus kiinnittää erityistä huomiota seuraavaa vesienhoitosuunnitelmaa valmisteltaessa. Ne voivat liittyä esimerkiksi vesien tilaan liittyviin keskeisiin ongelmiin ja kehittämistarpeisiin; keinoihin ja toimiin, joilla vesien tilaa voidaan parantaa tai vaikkapa rahoitus- ja yhteistyömahdollisuuksiin. Valmistelu pohjautuu yhteistyöryhmälle tehdyn kyselyn tuloksiin.

Teemat joiden alla vesienhoidon kysymyksiä tarkasteltaisiin, ovat: pohjavesien suojeleminen, valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa, vesielinympäristöjen kunnostaminen sekä vesienhoitotoimien vaikuttavuuden parantaminen. Lisäksi oma erityisteemansa VHA 7:lla on vieraslajien ja kalatautien leviämisen estäminen. Esitys on muistion liitteenä.

Merenhoitosuunnitelman valmisteluun liittyvä kuuleminen alkaa samaan aikaan vesienhoidon kuulemisen kanssa. Merenhoidossa kuultavana on arvio meriympäristön tilasta.

Keskustelu

- Asiakirjoissa ensimmäisenä olisi hyvä olla kaikille alueille yhteisiä asioita, kuten vesienhoidon tavoitteet ja ilmastomuutoksen vaikutukset.
- Toiminnanharjoittajille toivottiin työkalua, jolla arvioida erilaisten paineiden vaikutuksia vesienhoidon tavoitteisiin.
- Pitkäaikaisten kokonaisvaikutusten arviointia tulee painottaa hankkeiden vaikutusten arvioinnissa.
- Vertailuaineiston tulee olla häiriintymättömiltä paikoilta ja luokittelussa on päädytty osin keinotekoisii tuloksiin. Mittauspisteiden oikea valinta on kriittistä tulosten kannalta. Rakennetuissa joissa tulisi rajat patoaltaat omiksi vesimuodostumikseen.
- Lapin erityispiirteet tulisi ottaa huomioon valtakunnallisella tasolla. Vertailualueista tulisi viestittää SYKEen.
- Keskusteltiin myös, äänestetäänkö tehdyistä esityksistä YTR:ssä. Vesienhoidosta annetun lainsäädännön perusteella YTR:ssä ei tehdä päätöksiä. Jäsenet voivat tehdä esityksiä esim. vesienhoidon tavoitteiksi ja ne kirjataan muistioon .

Asiakohdassa tehdyt esitykset

- Jukka Korpivuoma / Lokka-Porttipahdan ja Sodankylän kalatalousalueet: vesienhoitosuunnitelmaan kirjataan selkeä viesti metsätalouden aiheuttamien haittojen vähentämiseksi lainsäädäntöä tiukentamalla. Tämä siksi, koska pelkkä neuvonta, suositukset sekä toimijoiden vapaaehtoiset toimet ovat osoittautuneet riittämättömiksi. Vesien pilaaminen tulee sanktioida.
- Humuksen aiheuttama vesistöjen tummuminen tulee lisätä osaksi virallista vesistöjen laatuluokitusta ja vesistöjen tilan seuranta ja arviointia. Esitän, että VHS:ssa ongelma todetaan ja kirjataan esitys ympäristökeskukselle puutteen korjaamiseksi.
- Vuolli Oula, Kittilän kunta: metsien ojitukset ovat merkittävin jokia ja järviä pilaava tekijä. Metsähallitus tulisi velvoittaa ennallistamaan metsätalouden kurittamat vesistöt.
- Kari Kilpimaa, Savukosken kunta: Kaivosvesien puhdistamisteknologioiden kehittäminen ja opetusalan lisääminen esim. yliopistoissa.
- Pekka Nyman, SLL Lappi: Kevomu-vesiä ja luokittelua koskeva esitys on muistion liitteenä. ELYn puolelta todettiin, että vesimuodostumien rajausasiat käsiteltiin edellisessä yhteistyöryhmän kokouksessa 17.5.23. Valtakunnallisen linjauksen mukaisesti yksittäisiä patoaltaita ei pääsääntöisesti rajata erillisiksi vesimuodostumiksi. (Vesienhoidon valtakunnallinen ohjausryhmä, kokous 3.4.2023). Kevomu-vesien nimeäminen ja luokittelu kaikille ko. vesimuodostumille päivitetään todennäköisesti 2025 alkupuolella. Nykyiset luokitteluohjeet päivitetään arviointia varten (SYKE). Päivitykseen vaikuttavat mm. EU:sta saatava palaute kolmansista vesienhoitosuunnitelmista (ehkä 2024) ja VHS-Säätövoima -hankkeen tulokset (valm. syyskuu 2024). Nykyiset lainvoimaiset VHS:t ovat voimassa vuoden 2027 loppuun. Ekologisen tilan luokittelussa jokaiselle pintavesityypille on omat muuttujakohtaiset vertailuarvot, jotka kuvaavat mahdollisimman häiriintymättömää tilaa. Vertailuarvot perustuvat seuranta-aineistoihin

sellaisilta paikoilta, joissa ihmistoiminta on vähiten vaikuttanut luokittelumuuttuun. Suomen ympäristökeskus on kehittänyt luokittelumenetelmän ja tarvittaessa päivittää vertailuarvoja neljännen kauden luokittelua varten.

4. Muut asiat

- Asiakohdassa oli pyydetty selvitystä, mitä toimia viranomainen on tehnyt Kevitsan kaivoksen rikastushiekka-altaan suotovesien osalta, joista on uutisoitu julkisuudessa.
- PJ totesi, että Kevitsan kaivoksen rikastushiekka-altaan A suotovesien vaikutukset altaan lähiympäristön pohjavesiputkissa ovat olleet arvioitua suuremmat, mm. sulfaatin, kloridin ja nikkelin pitoisuudet ovat kohonneet. Altaan luoteispuolella suojapumppaukset (suotoveden pumppaaminen altaan ulkopuolelta pohjavedestä) on aloitettu vuonna 2021 ja altaan lounaispuolella keväällä 2023. Lisäksi parhaillaan on vireillä ympäristöluvan päivitys, missä tarkastellaan myös rikastushiekka-altaan suotovesien vaikutus ympäristössä.
- Asiantuntijavierailuja kokouksiin toivottiin jatkossakin. Esim. toivottiin luonnontieteellinen katsaus Ylä-Lapin ja Käsivarren tunturijärvien tilaan.

5. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään viimeistään syksyllä 2024, jolloin kuulemispalaute ensimmäisestä kuulemisesta on saatu ja käsitelty. Mahdollisesti pidetään keväällä kokous, jos painearviot ja luokittelu ovat edenneet riittävästi.

6. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 15:15

Puheenjohtaja Timo Jokelainen

Sihteeri Pekka Räinen

JAKELU Yhteistyöryhmän jäsenet ja varajäsenet